

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

จารุณี คงกุล^{1*}, กฤต เกษตรวัฒนผล², ซากีนะ หละหมัน³,
ชัยยุทธ โปฏ⁴, วรุต คำจตุ⁵, สุธาสิณี สุโส⁶ และธัญลักษณ์ สร้างเหมาะ⁷
Jarunee Khongkun¹, Krit Kasatwattanapol², Sakinah Lahman³,
Chaiyut Podok⁴, Varit Damjuti⁵, Sutasinee Suso⁶, and Thanyaluk Srangmoh⁷

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

³⁻⁷ นักศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

¹ Assistant Professor Dr. Department of Community Development,
Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University

² Dr. Department of Community Development,
Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University

³⁻⁷ College student Department of Community Development,
Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: jarunee.k@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชน คือ จุดชมวิวแหลมดินสอ จุดชมวิวเขาขาด จุดชมวิวคลองมุดง หอชมวิวเขาขาด 360 องศา และมีศักยภาพมุดดิน ภาพรวมของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว ด้านองค์กรชุมชน และด้านการจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรพัฒนาจุดชมวิวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและให้ความสำคัญกับการรักษาความงามของธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ด้านองค์กรชุมชน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้านการจัดกิจกรรม ด้านการจัดการ ควรพัฒนาพื้นที่จอดรถและขยายพื้นที่สำหรับการรองรับผู้ที่มาร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ และพัฒนาจุดถ่ายรูปบริเวณป่าโกงกางให้สะดวก และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ

คำสำคัญ: ศักยภาพ, การส่งเสริม, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่

Abstract

This research aimed to study the potential of community-based tourism in the Ban Bor Rae Tourism Community and to explore guidelines for promoting community-based tourism in the Ban Bor Rae Tourism Community, Wichit Subdistrict, Mueang Phuket District, Phuket Province. It is a mixed-methods study employing both qualitative and quantitative research techniques. The sample group includes 400 participants, while the key informants consist of 8 individuals, while the research tools used are questionnaires and interviews.

The research findings indicate that the potential for community-based tourism in the Ban Bor Rae Tourism Community, Wichit Subdistrict, Mueang Phuket District, Phuket Province, includes significant community attractions is the Dinso Cape Viewpoint, Khao Khad Viewpoint, Khlong Mudong Viewpoint, Khao Khad 360-Degree View Tower, and Kiyamuddin Mosque. The overall potential of community-based tourism in the Ban Bor Rae Tourism Community. It encompasses natural resources, culture, tourism learning, community organizations, and management, with the overall potential being at the highest level. Regarding the guidelines for promoting community-based tourism in the Ban Bor Rae Tourism Community, Wichit Subdistrict, Mueang Phuket District, Phuket Province it was found that regarding natural resources, viewpoints should be developed to attract tourists while emphasizing the preservation of natural beauty. In terms of culture, activities should be organized that allow tourists to actively participate. For community organizations, the involvement of local people in organizing activities should be encouraged. In terms of management, parking areas should be developed and space expanded to accommodate participants in various festivals. Additionally, photo spots in the mangrove forest should be made more accessible. For learning activities, collaboration with external organizations should be established to support the development of high-quality learning activities.

Keywords: Potential, Promotion, community-based tourism, Ban Bor Rae Tourism Community

ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในฟันเฟืองสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะธุรกิจท่องเที่ยวกับธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในระดับโลก (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2561 : ออนไลน์) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำรายได้ให้กับประเทศไทยและกระจายไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีส่วนทำให้ฐานะและคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่สร้างรายได้ในชุมชนและเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การบูรณาการของทุกภาคส่วนซึ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว (อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม, 2566)

จังหวัดภูเก็ตเป็นจุดหมายปลายทางที่ได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและทำให้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ต (กรมการท่องเที่ยว, 2563 : ออนไลน์) นอกจากนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เน้นไปตามกรอบ “เสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น” มีผลทำให้จังหวัดภูเก็ตจึงส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนและเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่มีจุดเด่นของทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นธรรมชาติ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว นอกจากชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ยังเป็นชุมชนที่นับเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ซึ่งการันตีได้จากรางวัลที่ได้รับจำนวนมาก อาทิ รางวัลชนะเลิศหมู่บ้าน Healthy Thailand (พ.ศ. 2548) รางวัลชนะเลิศการประกวดหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบระดับภาคใต้ หมู่บ้าน OVC (OTOP Village Champion) และรางวัลรองชนะเลิศหมู่บ้าน Smart Village ระดับจังหวัด (พ.ศ. 2549) รางวัลหมู่บ้านแห่งศูนย์กลางเรียนรู้ชุมชนดีเด่นระดับภาคใต้ (พ.ศ. 2550) กลุ่มอันดามันบ่อแร่บาติกได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว (พ.ศ. 2553) และรางวัลพระราชทานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น “อยู่เย็น เป็นสุข” (พ.ศ. 2560) เป็นต้น (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2561) และเนื่องด้วยชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่เป็นชุมชนชาวมุสลิมที่มีวิถีชีวิตชาวประมงที่อิสระเป็นเอกลักษณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการท่องเที่ยวหลากหลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงสันทนาการผลิตภัณฑ์ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากการมีทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมแล้ว ชาวบ้านในชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ยังมีใจรักในการบริการและการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะชาวบ้านมีการบริหารจัดการและการบริการนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการสร้างอาชีพในชุมชนอย่างแท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2567 : ออนไลน์) การท่องเที่ยวทำให้มีผู้ที่ต้องการเข้าไปเยี่ยมเยือนชุมชนนำมาซึ่งระบบเศรษฐกิจในชุมชนที่ดีขึ้น โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มาจากเครือข่ายจากภาครัฐที่เข้ามาเพื่อเยี่ยมชม ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ แต่พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมมีจำนวนน้อย อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง และยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น (สมุทรเสี่ยมสอน, สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2567)

จากการศึกษาและวิเคราะห์เบื้องต้นของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์สังคม ทำให้ทราบปัญหา คือ ด้านการคมนาคมและการบริการ การขนส่งสาธารณะที่ไม่ครอบคลุม การไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน การมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีร้านอาหารที่ได้มาตรฐานให้บริการในหมู่บ้านมีเพียงร้านอาหารของชาวบ้านในพื้นที่เท่านั้น การไม่มีที่พักให้บริการในบริเวณหมู่บ้านสำหรับนักท่องเที่ยว แต่ทางหมู่บ้านได้มีการติดต่อประสานกับที่พักบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว การขาดทักษะด้านภาษา ด้านการประชาสัมพันธ์ ยังขาดสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์หรือเพจการท่องเที่ยว การไม่มีสัญญาณแจ้งเตือนภัยพิบัติ และการขาดมาตรการรักษาความปลอดภัย



ภาพที่ 1 เครื่องมือวิเคราะหสังคม
ที่มา: ผู้วิจัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ซึ่งมีศักยภาพและสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายในชุมชน มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่และการให้บริการของหน่วยงานในชุมชน แต่ยังมีปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ เพื่อส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและมียุทธศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ที่เป็นเอกลักษณ์ และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ให้เกิดการสร้างรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เพื่อสร้างจุดขายที่ชัดเจนและน่าสนใจ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการเพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต

นิยามศัพท์

ศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อมและชุมชนในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจในการมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านบ่อแร่ (ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์, 2550 : 91 ; ประจวบ ทองศรี และ รุยิดา อาหมัน, 2564 : 114-115) 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) ด้านวัฒนธรรม (Culture) ด้านองค์กรชุมชน (Community Organizations) ด้านการจัดการ (Management) และด้านการเรียนรู้ (Learning)

การส่งเสริม หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่กับนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ (นิชาพิชญ์ กลิ่นชื่น และชวลีย์ ณ ถลาง, 2560 : 172)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่เรียกว่า ทุนทางสังคม ที่มีอยู่ในชุมชนบ้านบ่อแร่โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนบ้านบ่อแร่บนฐานการบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่คนในชุมชนและผู้มาเยือน (ตริยานันต์ พรหมคำ, 2565 : 22)

ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ หมายถึง ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองโดยมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอประเพณี วิถีชีวิต หรืออาหารพื้นเมือง (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560 : 28) ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ที่ตั้งอยู่ที่บ้านบ่อแร่ หมู่ที่ 6 ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไปในตัว การท่องเที่ยวมีความสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการสนับสนุน ฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ด้านสุขภาพ และด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550 : 11-13) การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ภายใต้ชุมชน รวมถึงสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน อีกทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนในทุก ๆ มิติ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สำหรับหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการบนพื้นฐานความภาคภูมิใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของตน และการจัดการทรัพยากรของชุมชน การนำเสนอ “ของดีชุมชนและความภาคภูมิใจ” ผ่านการนำเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี, 2560 : 54-55) นอกจากนั้นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือ ชุมชนจะต้องมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2) องค์กรชุมชน คือ ชุมชนมีระบบสังคมหรือที่เกิดความเข้าใจโดยทั่ว ๆ ไป คือ มีปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย และเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานั้น ๆ 3) การจัดการ คือ มีกฎกติกาชุมชนที่ยอมรับร่วมกันในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีองค์กรหรือกลไกการทำงานเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวม และ 4) การเรียนรู้ คือ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน (ประจวบ ทองศรี และรุยดา อาหมัน, 2564 : 114-115) สำหรับมิติในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ประกอบด้วย 1) มิติความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองปัจจัยขั้นพื้นฐาน 2) มิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันเกิดจากความสมดุลของการผลิตและการบริโภค 3) มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่คำนึงถึงการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศภายในชุมชน 4) มิติจิตใจและจริยธรรม คนในชุมชนต้องมีศรัทธาในการพึ่งพาตนเอง จิตใจใฝ่พัฒนา มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และ

5) มิติสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนมีทุนทางสังคมดั้งเดิมยึดโยงความสัมพันธ์ร่วมกัน (สิริยา รัตนช่วย, 2560 : 85-86)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) หรือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรในชุมชน จำนวน 8,292 คน และนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในชุมชน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอนตามสูตรการคำนวณของคอคแรน (Cochran) (ภุริต รัชตะภูวินทร์, 2560: 97) โดยประมาณค่าสัดส่วนของกลุ่มประชากรที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนเท่ากับร้อยละ 5 ซึ่งจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 384 คน แต่ผู้วิจัยได้ปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาด โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) มาใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

$$n = \frac{Z^2}{4e^2}$$
$$n = \frac{1.96^2}{4(0.05)^2}$$
$$n = 384.16$$

โดยกำหนดให้ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

e แทน ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้น

Z แทน ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือระดับนัยสำคัญ 0.5 มีค่าเท่ากับ 1.96

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและมีความเข้าใจในชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านบ่อแร่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน ในลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด และแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิจิต อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน ในลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแนวทางของประจวบ ทองศรี และรุยดา อาหมัน (2564) 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ ด้านการเรียนรู้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องด้านเนื้อหาการใช้ภาษาด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency: IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามผ่านเกณฑ์ (ปราณี หล้าเบญญะ, 2559) โดยผลจากการทำ IOC รวมทั้งหมดของทุกตอนมีค่าระหว่าง 0.66 – 1 ดังนั้นเครื่องมือของผู้วิจัยจึงสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณและวิเคราะห์ค่าทางสถิติ แจกแจงความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลค่าเฉลี่ย 5 ระดับตามเกณฑ์ของธานินทร์ ศิลป์จารุ (2557 : 77) ดังนี้

- 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
- 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมาก
- 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อย
- 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเทป และสรุปประเด็นเชิงเนื้อหาในภาพรวมโดยการนำมาจัดหมวดหมู่เชื่อมโยงประเด็นในการศึกษา เพื่อให้เป็นเรื่องเดียวกันและนำมาเปรียบเทียบซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา และกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นประชากรในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในชุมชน จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 และคนในชุมชน จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 มีช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปีมากที่สุด จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25

1.2 ผลการศึกษาระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตในภาพรวมทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.62) ได้แก่ จุดชมวิวแหลมดินสอ ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.57) จุดชมวิวเขาขาด ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.59) หอชมวิวเขาขาด 360 องศา ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.65) จุดชมวิวกลองมุดง ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.62) และมัสยิดกียามุดดิน ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.64) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. มัสยิดกียามุดดิน	4.52	0.64	มากที่สุด
2. จุดชมวิวกลองมุดง	4.55	0.62	มากที่สุด
3. หอชมวิเวาชาด 360 องศา	4.55	0.65	มากที่สุด
4. จุดชมวิเวาชาด	4.67	0.59	มากที่สุด
5. จุดชมวิวแหลมดินสอ	4.68	0.57	มากที่สุด
รวม	4.59	0.62	มากที่สุด

ศักยภาพกิจกรรมเรียนรู้ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.71) ได้แก่ กิจกรรมเพนท์ กระเป๋ ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.70) กิจกรรมพายเรือแคนู ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.64) กิจกรรมการทำผ้ามัดย้อม ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.70) กิจกรรมการทำสมุนไพรพืชมุนไพร ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.74) และกิจกรรมการทำดอกไม้จากเกล็ดปลา ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.78) ดังลำดับ ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ศักยภาพกิจกรรมเรียนรู้ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่

ศักยภาพกิจกรรมเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. กิจกรรมการทำผ้ามัดย้อม	4.46	0.70	มาก
2. กิจกรรมพายเรือแคนู	4.47	0.64	มาก
3. กิจกรรมการทำดอกไม้จากเกล็ดปลา	4.35	0.78	มาก
4. กิจกรรมเพนท์กระเป๋	4.48	0.70	มาก
5. กิจกรรมการทำสมุนไพรพืชมุนไพร	4.45	0.74	มาก
รวม	4.44	0.71	มาก

ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.64) ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.61) ด้านวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.64) ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.61) ด้านองค์กรชุมชน ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.66) และด้านการจัดการ ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	4.62	0.61	มากที่สุด
ด้านวัฒนธรรม	4.60	0.64	มากที่สุด
ด้านการจัดการ	4.52	0.70	มากที่สุด
ด้านองค์กรชุมชน	4.54	0.66	มากที่สุด
ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว	4.56	0.61	มากที่สุด
รวม	4.57	0.64	มากที่สุด

เมื่อพิจารณาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจเกี่ยวกับระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านบ่อแร่ ดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.61) ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติมีความเป็นเอกลักษณ์ ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.56) ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์ ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.60) นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.59) และทรัพยากรธรรมชาติมีความโดดเด่น ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.64) ได้แก่ ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = 0.60) ชุมชนมีอาหารท้องถิ่นที่น่าสนใจ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.64) ชุมชนมีความน่าสนใจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.67) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.66) และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

ด้านการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.70) ได้แก่ จุดถ่ายรูป ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.69) ความปลอดภัยในการเดินทาง ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.61) มีอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.69) ความสะดวกในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.66) มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.68) มีการจัดการขยะหรือของเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.74) และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.80) ตามลำดับ

ด้านองค์กรชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.66) ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.63) ประชาชนชุมชนและวิทยากรมีทักษะในการถ่ายทอด ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.67) ประชาชนชุมชนและวิทยากรมีความรอบรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.62) และองค์กรชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.61) ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.60) มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.61) กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.60) มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.63) และมีศูนย์บริการให้ความรู้ของชุมชน ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

2. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรพัฒนาจุดชมวิวยุทธศาสตร์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและให้ความสำคัญกับการรักษาความงามของธรรมชาติ เช่น การสร้างจุดถ่ายรูปในพื้นที่ป่าโกงกางหรือจุดชมวิวยะเลที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ

ด้านวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การทำผ้าบาติก หรือการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

ด้านองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การทำอาหารท้องถิ่น การทำผ้าบาติก หรือการทำผ้ามัดย้อม ซึ่งสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว การส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมของคนในชุมชน ชุมชนไม่พึ่งพาการจ้างตำรวจเพื่อดูแลความปลอดภัย แต่พึ่งพาความร่วมมือจากชุมชนและอาสาสมัครชุมชน

ด้านการจัดการ ควรสร้างที่จอดรถเพิ่มเติมและขยายพื้นที่สำหรับการรองรับผู้ที่มาร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ การปรับปรุงเส้นทางเดินและจุดถ่ายรูปบริเวณป่าโกงกางให้สะดวก มีความปลอดภัย การปรับปรุงพื้นที่ในมัสยิดจากพื้นทรายเป็นพื้นปูนเพื่ออำนวยความสะดวก การให้เสื้อชูชีพและอุปกรณ์ความปลอดภัยในกิจกรรมทางน้ำ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในการรักษาความปลอดภัย เช่น จิตอาสาและทีมงานท้องถิ่นที่คอยดูแลนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หรือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ หรือการนำผู้เชี่ยวชาญเข้ามาทำการอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และใช้กิจกรรมการศึกษาร่วมกับนักเรียนหรือนักศึกษาจากภายนอก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยอภิปรายผลตามประเด็นดังต่อไปนี้

ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ จุดชมวิวยะหลมดินสอ จุดชมวิวยะชาดา จุดชมวิวยะหลมดินสอ หอชมวิวยะชาดา 360 องศา และมัสยิดกียามุดดิน สำหรับภาพรวมของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว ด้านองค์กรชุมชน และด้านการจัดการ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปรีดา นักร และคณะ (2563) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวอำเภอนบพิตำตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของอำเภอนบพิตำมีความเด่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน มีคะแนนจากการประเมินสูงสุด คือ 3.09 (จากคะแนนเต็ม 4) รองลงมา ได้แก่ ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คะแนน 2.49 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี คะแนน 2.3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน คะแนน 2.07 ในขณะที่ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีคะแนนต่ำสุด คือ 1.90

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลลิซิด อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล พบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรพัฒนาจุดชมวิวด้านธรรมชาติที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและให้ความสำคัญกับการรักษาความงามของธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ด้านองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การทำอาหารท้องถิ่น การทำผ้าบาติก หรือการทำผ้ามัดย้อม ด้านการจัดการ ควรสร้างที่จอดรถเพิ่มเติมและขยายพื้นที่สำหรับการรองรับผู้ที่มาร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ หรือการนำผู้เชี่ยวชาญมาทำการอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจารุณี คงกุล และคณะ (2567) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำเสือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่ พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การยกระดับทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การยกระดับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนท่องเที่ยว และการยกระดับจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืน

องค์ความรู้

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ ตำบลลิซิด อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสร้างประสบการณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมและธรรมชาติในท้องถิ่น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามองค์ประกอบ คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้การท่องเที่ยว ด้านองค์กรชุมชน และด้านการจัดการ โดยผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. **มิติด้านเศรษฐกิจ** การส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก อาหารท้องถิ่น หรือของฝากจากธรรมชาติ เป็นต้น การสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในธุรกิจ เช่น ร้านอาหารพื้นบ้าน ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น และการส่งเสริมการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกกลุ่มในชุมชน

2. **มิติด้านสังคม** การสร้างความสามัคคีในชุมชนด้วยการส่งเสริมชาวบ้านในการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานวัฒนธรรม และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน หรือกลุ่มผู้หญิง มีส่วนร่วมในกิจกรรม และเสริมสร้างอัตลักษณ์โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน

3. **มิติด้านสิ่งแวดล้อม** การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรให้ความสำคัญเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าโกงกาง ทะเล และป่าดิบชื้น โดยหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการจัดการขยะและของเสียโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมทั้งการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเห็นคุณค่าของธรรมชาติ

4. **มิติด้านการศึกษาและการพัฒนา** การเสริมสร้างความรู้ด้วยการสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว หรือพัฒนาทักษะชาวบ้านโดยการจัดอบรมการให้บริการ การทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยว

กิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวยุติเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เช่น การทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

5. มิติด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้วยสื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social media) เว็บไซต์ (Website) และแอปพลิเคชัน (Application) รวมถึงการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นสู่นวัตกรรมท้องถิ่น เช่น การออกแบบผ้าบาติกด้วยลวดลายที่ทันสมัย เป็นต้น และการส่งเสริมให้ชุมชนใช้ระบบจองที่พักหรือทัวร์ผ่านระบบออนไลน์เพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มความสะดวกสบาย



ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้
ที่มา : ผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาทางเดินและจุดชมวิวยอดนิยม การสร้างพื้นที่จอดรถที่เพียงพอในช่วงเทศกาล และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น
2. สนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน เช่น การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น (มัคคุเทศก์) และการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับชุมชน

1. ปรับปรุงและพัฒนาจุดชมวิวในชุมชนให้สะดวกและปลอดภัย เช่น การทำทางเดินบริเวณป่าโกงกางให้สะอาดและปลอดภัย พร้อมทั้งการจัดการขยะในพื้นที่ท่องเที่ยว
2. การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การสร้างเพจโซเชียลมีเดีย (Social Media) ของชุมชนเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือบริการที่มีให้แก่แก่นักท่องเที่ยว
3. สร้างป้ายข้อมูลและจุดถ่ายรูปที่มีเอกลักษณ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น การตกแต่งจุดต่าง ๆ ด้วยสัญลักษณ์หรือภาพที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยการจัดกิจกรรมร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อแร่ เพื่อประเมินว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหรือไม่
2. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลไกการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2563). **สถิตินักท่องเที่ยว**. [ออนไลน์], เข้าถึงข้อมูลได้จาก:
<https://www.mots.go.th/news/category/592>. (20 สิงหาคม 2567).
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2567). **ชุมชนบ้านบ่อแร่ จ.ภูเก็ต**. [ออนไลน์], เข้าถึงข้อมูลได้จาก:
<https://www.otoptravel.net/ภาค/หน้า-100-ชุมชน/บ้านบ่อแร่-จ-ภูเก็ต/>. (17 สิงหาคม 2567).
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550). **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว**. กรมส่งเสริมการท่องเที่ยว กระทรวงมหาดไทย.
- จารุณี คงกุล, วรพจน์ ตรีสุข, วรพงศ์ ไชยฤกษ์, สุพัฒน์ชัย โพธิ์แก้ว, อาฉะ บิลทิม และธนาธิป สรรพาวุธ. (2567). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำเสือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. ใน **การประชุมวิชาการการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ (GNRU) ครั้งที่ 24** (หน้า 419-432). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism Management. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**, 13(2), 25-46.
- ณิชาพิชญ์ กลิ่นชื่น และชวลีย์ ณ ถลาง. (2560). แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวนันทนาการ จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**, 11(1), หน้า 167-183.
- ดรชณี เอมพันธ์. (2550). **การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ตริยากานต์ พรหมคำ. (2565). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดการจัดการแบบร่วมมือกันกรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าและชุมชนบ้านร่องกล้าอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. **พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร**.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). **การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย Spss และ Amos**. (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี : เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ประจวบ ทองศรี และรุยดา อาหมัน. (2564). แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอ่าวปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, 38(1), 107-150.
- ปราณี หล้าเบ็ญสะ. (2559). **การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล**. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ปรีดา นักร, ชนิตา รอดหุ้ย และปัญญพร เกื้อนุ้ย. (2563). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวอำเภอนบพิตำตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 40(2), 118-131.

- พจนา สวนศรี. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว. ฉบับที่ 7(มกราคม-มีนาคม), 54-67.
- ภูริต รัชตะภูรินทร์. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัด นครราชสีมา. หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สมุทร เสี่ยมสอน. ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านบ่อแร่. (18 สิงหาคม 2567). สัมภาษณ์.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). จากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. จุลสารส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน, 12(7), 4.
- สิริยา รัตนช่วย. (2560). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่. วารสารการเมืองการปกครอง, 7(1), 72-87.
- อัศรพนท์ เนื่อไม้หอม. (2566). Who Blames: Police or Protesters?: A Corpus-based Study of Ideological Bias in Anti-government Protest News. มนุษยสังคมสาร (มสส.), 21(2), 151-172.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.